

ABM-utvikling
Postboks 8145 Dep
0033 Oslo

Bergen, 5. oktober 2006
Sak nr. 06/08499-2/008

HØRING:

”ABM: ALT FOR ALLE!? FORVALTNING AV KULTURHISTORISK FOTOGRAFI I NORGE 2007 – 2012”

1. Innledning

Utredningen er svært nyttig. Det er viktig å få entydige definisjoner og avgrensninger av begreper som f. eks. mellom kulturhistorisk- og kunstnerisk fotografi, registrering og katalogisering, tilgjengeliggjøring og formidling. Slike avklaringer har det lenge vært behov for, og dette vil forhåpentlig være klargjørene i de faglige diskusjonene i miljøet. Hovedbegrepet ”fotobevaring” er dessverre beholdt i sin altfor brede og noe misvisende betydning. Det er synd at en ikke har funnet et begrep som dekker bedre hele det komplekse arbeidet som gjøres innenfor sektoren.

Billedsamlingen ved Universitetsbiblioteket er en aktør med lang og bred erfaring innenfor fotobevaringen. Vi har sett med stor interesse på forslagene som vil bringe hele miljøet videre innen faglig tilrettelegging og forskningsrettet bruk av fotografiene. Vi ser positivt på øket forståelse og nye forslag innen områdene forskning, formidling og kompetanseheving, men synes ikke at universitetene og universitetsamlingene her har fått den plassen de fortjener.

Vi er mer forbeholdne overfor skildringen av fotobeveringslandskapet og den videre utviklingen av det organisatoriske kartet. Det gir lite rom for større institusjoner utenfor og på tvers av dette kartet.

I det følgende vil vi kommentere noen av de foreslåtte tiltak.

2. Mengde og utvelgelse.

Vi er enig i at mengdeproblemet er hovedutfordringen i fotobevaringen. Likevel er det noe farlig å gå for dypt ned i tallene, da mye av det som eksisterer aldri vil få arkiv-status, og der dette heller ikke vil være ønskelig. Det viktige her er å gå inn i en diskusjon om utvelgelsen. I denne diskusjonen er det også særlig viktig at alle typer bevaringsinstitusjoner kommer med, da kriteriene for utvelgelse vil være forskjellige ut fra institusjonens faglige interesser og tyngdepunkt.

Kompetent utvelgelse avhenger også av fotoarkivarenes kompetanse. Mer om dette under punkt 9.

Forslag: Det bør skapes et nettverk mellom institusjoner for utarbeidelse av rutiner rundt utvelgelse der også utveksling av materiale mellom institusjoner kan finne sted.

3. Innsamling og innsamlingsplaner

Vi har to bemerkninger til dette feltet: For det første at tilgjengeliggjøring av eksisterende ubehandlede samlinger er like viktig som innsamling av nytt materiale, både ut fra tilgjengeliggjørings-hensyn og hensyn til kunnskap om hva som finnes og ikke finnes. Innsamling av nytt materiale må alltid sees i sammenheng med behandlingsskapitet og prioritering av allerede innsamlet materiale.

For det andre må plandokumenter gi rom for at det kan gjøres nye ad hoc vurderinger i situasjoner der uventede verdier skulle dukke opp. (Her kommer også innkjøpsordninger inn).

4. Digitaliseringsfabrikker

Vi er enige i at digitalisering i motsetning til katalogisering har begrenset egenverdi. Det har spredd seg en forestilling om at effektivisering av digitaliseringen kan løse alle kapasitetsspørsmål for fotobevaringen. Digitaliseringen er for det meste en teknisk prosess der sentrale kompetanse-tunge institusjonlettere kan utføre dette enn små, lokale institusjoner. Å få et system på dette vil hjelpe institusjoner med begrensede ressurser. Dette er viktigere enn effektiviseringen av digitaliseringen sett fra mengde-perspektivet. For institusjoner med store uregistrerte, analoge samlinger og begrensede ressurser er ikke digitalisering nødvendigvis flaskehalsen, men heller den faglige viderebehandlingen av bildene, nemlig katalogiseringen. En effektivisering av den tekniske biten vil kunne skape et forsprang av digitale filer som det er svært vanskelig å nå igjen for katalogisering. Vi mener derfor at digitaliseringsfabrikker har sin største verdi som profesjonalisering av en tjeneste enn som effektiviseringstiltak. Hvis det skal drives en grad av registrering på digitaliseringsstedet, må dette begrense seg til formalia: aksjonsnummer, fysisk mål, tittel og eier, (provinensdata). Ut over dette vil det være den lokale eierinstitusjon med lokale støtteressurser som har den faglige kompetansen. Det er særdeles viktig at det opprettholdes en høy katalogiseringskvalitet. Her trengs det mer ressurser, selv om investering i kompetanse kan synes mindre moderne enn å organisere teknisk digitalisering.

5. Seriekatalogisering og nett-tilgang for alle

Katalogisering gjøres med to formål, det ene til oversikt over institusjonens beholdning, dvs. et indre husholdningssystem, det andre er et utlåns/tilgjengeliggjøringssystem for formidling av enkeltbilder og motiver til publikum. I det første tilfellet er det meget nyttig med samlings/serie-katalogisering, i det siste tilfellet er det bare enkeltbilde-nivået som er til særlig hjelp. Serie-navnet og emne-katalogiseringen kan vanskelig ta opp i seg de inngangene og interessen publikum måtte kunne ha til enkeltbildet. Serie-registreringen hjelper på mengde-statistikken, og den er et nyttig redskap i prioriteringen av institusjonens detaljkatalogisering. En må bare ikke forledes til å tro at den er av vesentlig betydning for publikum. Vi støtter forslaget om et styrket utviklertmiljø og samarbeidsforum innenfor fotokatalogisering. Etableringen av en katalogstandard er vesentlig.

Forslag: Brukerrepresentanter må delta i utviklingsprosessene.

6. Katalogisering og tilgjengeliggjøring

Det viktigste publikum-rettete grepet innenfor tilgjengeliggjøring av fotografi er muligheten for å søke på tvers mellom flere institusjoners arkivbeholdninger. Samsøk og samkatalog-mulighetene er nevnt. Vi har stor tro på at det er i retningen samsøk med portal-løsninger som vil bli den viktigste løsningen på slike utfordringer i fremtiden. Kombinasjoner med at flere institusjoner driver samkatalog som igjen høstes i portalen vil også være mulig.

7. Digital bevaring

Vi applauderer at det blir satt fokus på og finnes løsninger og tjenestetilbud på digital langtidslagring. Det bør ikke settes i gang større digitaliseringstiltak før dette er på plass.

8. Konservering

Vi etterlyser også flere stillinger innenfor teknisk konservering med spesialisering innen fotokonservering. Det er viktig at en slik kompetanse og tjenesteyting styrkes sentralt ved Preus Museum, men teknisk konservering bør også være tilgjengelig lokalt.

Forslag: Flere institusjoner, også lokale, bør kunne gå sammen om å finansiere felles konservator. Konservatoren skulle ha som viktigste oppgave å ha overoppsyn med samlingene, ta stikkprøver, utrede og anbefale straksiltak der dette er nødvendig. Sekundært skulle stillingen gjøre praktiske konserveringsoppgaver.

Stillingen burde primært plasseres ved og i samarbeid med allerede eksisterende konserveringsmiljøer der dette finnes, uten sideblikk på hvilken type institusjon dette er. (Museum, arkiv, universitetsmuseum). Dette er særlig viktig med tanke på de store ressursene som behøves for å starte opp slike verksteder.

Arbeidsgiveransvar kunne for eksempel tillegges en av disse institusjonene eller fylket. En sentralt plassert fotokonservator bør også kunne tas inn til oppgaver til stykkpris.

9. Forskning og kunnskapsformidling

Fotoarkivarenes rolle og kompetanse

Det er en klar sammenheng mellom fotoarkivarenes evne og mulighet til fordypning og forskning i samlingene og manglende interesse og forskning fra utenforstående forskningsmiljøer. Det er fotoarkivarene som vet hva som finnes og hvilket forskningspotensiale som ligger i samlingene. Fotoarkivarens arbeid må oppvurderes til forskningstilretteleggende arbeid samtidig som fotoarkivarens kompetanse økes gjennom videreutdanning. Det er viktig for hele miljøet at det blir bedre kunnskap om de forskjellige arkivenes profil, både på innhold og metode. En slår to fluer i ett smekk hvis fotoarkivarene gis mulighet til å tilbringe tid på forskjellige institusjoner.

Forslag: Det opprettes stipender i kunnskapsformidling for fotoarkivarer i form av hospitering og utveksling av personale mellom institusjoner og til institusjoner med forskjellig kompetanse og innholdsprofil, og til fordypning i særlig viktig forskningstilrettende arbeid i egne arkiver.

Forskningsmiljøenes betydning – Universiteter og høyskoler

Det er viktig for hele miljøet at det blir et økt nivå innenfor forskning og formidling i fotografiske emner. Det er som sagt gledelig at det legges så stor vekt på utviklingen av dette. (Det kan nevnes at det planlegges til 2007 et undervisningsopplegg for historie- kunst og kulturfag utviklet ved Universitetsbibliotekets Billedsamling og Spesialsamlinger i temaet "Vitenskapelig bruk av historisk fotografi".) Da blir det tilsvarende påfallende hvor liten plass ordinære utdannings- og forskningsinstitusjoner som universiteter og høyskoler har fått i utredningen. Det synes som om det kulturhistoriske fotobevaringsmiljøet fremdeles er ganske innadvendt og med liten åpning til andre miljøer og typer institusjoner. En kan tenke seg at grunnen til dette er det tradisjonelle skille i departementsansvar mellom undervisningsinstitusjonene og kulturinstitusjonene. Der er ingenting i fotobevaringslandskapet som skulle tilsi et slikt skille, særlig når universitetsinstitusjoner historisk har vært faglig ledende både innenfor forskning, formidling og bevaring i sektoren. En vil gå glipp av mye hvis en utelater universitetene blant premissleverandørene til fotobevaringen.

10. Fagformidling og kompetanseheving ved publisering, konferanser og kurs

Det er synd at det har vært vanskelig å opprettholde fagtidsskrifter eller andre publikasjoner med en viss regularitet, slik at det ikke har eksistert forum for faglig diskusjon og utvikling. Et nett-tidsskrift /forum vil skape en nisje for fagdiskusjoner på flere nivåer. Det er et problem at både personer og institusjoner stiller med så veldig forskjellig faglig utgangspunkt, fra nylig opprettede institusjoner med faglig ferske fotoarkivarer til gamle større institusjoner med personale som har vært gjennom hele fagets utvikling. Vi har forskjellige behov, både i forhold til tidsskrift, konferanser og kurs.

Forslag:

Det introduseres et nett-tidsskrift som skal inneholde ABM-informasjon og samtidig være et åpent fagforum.

Landskonferansene for Fotobevaring omstruktureres slik at rene kurs- og informasjons- innlegg foregår i sesjoner, mens plenumsinnlegg skal publiseres og utgis i et tidsskrift sammen med andre fagartikler.

Kursvirksomheten trappes opp innenfor alle felter, digitalisering, materialkunnskap, historie, etc. Det bør lages særlige kurser for nye aktører.

Noen tiltak i denne retning ligger allerede i utredningen.

11. Organisering

Strukturen med de tre hierarkiske nivåene i det organiserte fotobevaringskartet har aldri, og vil heller ikke i fremtiden, være et godt bilde på fotobevaringslandskapet. Den hierarkiske strukturen med stat – region (fylke) – lokalt nivå er altfor rigid, og mange viktige institusjoner faller utenfor. Som representant for ett av disse institusjonene sitter vi med 30 års erfaring for hvor dårlig det virker for oss og hvor stringent det blir opprettholdt. I altfor stor grad har kartet påvirket terrenget, (et eksempel er brosjyren "Fotobevaring i

Norge'' utgitt av ABM 2005, synes å være en oversikt over hele landskapet men som ikke nevner store fotoinstitusjoner som universitetsbibliotekene, universitetsmuseene, Norsk Folkemuseum, Arbeiderbevegelsens arkiv og mange andre større offentlige arkiver.) For utenforstående vil nok informasjon om fordelingen av ressursene og kompetansen innenfor bevaringsinstitusjonene ofte være vel så interessant som informasjon om formelt ansvar.

Initiativet med ''Det nasjonale kontaktmøtet'' er et svar på denne kritikken, men det er likevel ikke tilstrekkelig grunn til å unngå å se med helt nye øyne på strukturen som helhet. Nettopp i påvente av de nye forvaltningsregionene i 2010 ville det være fornuftig allerede å ha gjennomdiskutert den tre-delte organiseringen for å unngå at den bare ledes over i en ny tre-delning med region i stedet for fylke, en plan som synes å skinne igjennom i utredningen. Det virker noe defensivt.

En region-organisering vil være en styrking av mellomnivået i strukturen og samtidig en sterkere sentralisering. Vi har forståelse for at organisasjonskartet blir ryddigere når det velges færre og større ansvarsinstitusjoner. En kan da velge å bygge opp nye, sterke institusjoner eller legge dette ansvaret til institusjoner som allerede sitter inne med tekniske og personmessige ressurser og høy kompetanse. Å bygge på allerede eksisterende ressurser synes mest tjenlig. Det er ikke sikkert at det er hensiktsmessig å samle alle trådene i en hånd. Kompetanse har ikke vært bygge opp etter organisasjonskartet, men har hatt historisk-faglige grunner som går på tvers av dette. Det behøver ikke være problematisk i seg selv å dele ansvar mellom for eksempel veilednings, digitaliserings- og samlingsansvar på det regionale / lokale nivå. Det kan tvert imot vise seg å være naturlig å gjøre det i noen tilfeller. Ansvarsdelingen er ikke problemet, men derimot begrensningen i forhold til informasjon, innflytelse og ressurser som flyter i kanaler etter kartet og ikke etter terrenget.

12. Fotografi av nasjonal og lokal betydning.

Fotografi, særlig kulturhistorisk fotografi, er i sin natur bundet til et eksakt tidspunkt og et eksakt sted. Alle fotografier er derfor lokale i sin natur. Når fotografier heves opp til å få betydning på nasjonalt eller regionalt plan på grunn av innholdet, så ligger det bak dette tolkning, utvalg og verdisetting som ikke behøver ligge i bildet selv, men kan ha historiske, politiske, ideologiske og sentral/marginal begrunnelse. En bør være bevisst denne faren slik at en ikke havner i en sentrum / utkant- ladet verdsettning av den fotografiske arven. Vi er bekymret for at en sentralisering langs det nasjonal/regional/lokale kan påvirke tenkemåten i denne retningen, at samlinger og arkiver av det som regnes som lokal karakter får mindre betydning enn mer ''sentrale'' samlinger.

13. Konklusjon

Utredningen inneholder meget nyttige forslag til tiltak, særlig er det positivt at fokus nå er vendt mer mot formidling, kompetansebygging og forskning. Nyttige tiltak burde ikke i så stor grad være knyttet til en organisasjons-struktur som ikke i seg selv er blitt gjenstand for kritisk vurdering. Vi tror at begrepene og kartet har kraft i seg til å styre en utvikling, og det kan være bekymringsfullt. Generelt mener vi at organiseringen bør ta utgangspunkt i allerede eksisterende miljøer og kompetanse, der dette finnes.

Universitetsbiblioteket ser seg selv som et kompetansesenter i de fleste feltene innenfor fotobevaringen, både teoretisk og praktisk-teknisk. Vi ønsker å spille en rolle i fotobevaringen som tilsvarer dette.

Med vennlig hilsen

Kari Garnes
bibliotekdirektør

Solveig Greve
avdelingsleder